

Отримано: 30 листопада 2021 р.

Прорецензовано: 16 грудня 2021 р.

Прийнято до друку: 16 грудня 2021 р.

e-mail: oksana.matlasevych@oa.edu.ua

dasha.tkachenko@oa.edu.ua

DOI: 10.25264/2415-7384-2022-14-24-29

Матласевич О. В., Ткаченко Д. В. Особливості комунікаційних реакцій у ситуації переживання ревності особами юнацького та зрілого віку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, січень 2022. № 14. С. 24–29.

УДК: 159.942.2

Матласевич Оксана Володимирівна,
доктор психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології та педагогіки
Національного університету «Острозька академія»
Ткаченко Даша Володимирівна,
студентка 3 курсу спеціальності «Психологія»
Національного університету «Острозька академія»

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ У СИТУАЦІЇ ПЕРЕЖИВАННЯ РЕВНОЩІВ ОСОБАМИ ЮНАЦЬКОГО ТА ЗРІЛОГО ВІКУ

У статті проаналізовано зміст і сутність феномену ревності, основні причини їхнього виникнення та форми прояву. Обґрунтовано, що ефективне комунікаційне реагування в ситуації ревності може зменшити невизначеність у стосунках, підтримати стосунки, а також сприяти відновленню самооцінки. Подано результати проведеного емпіричного дослідження, яке засвідчило відмінності в комунікативних реакціях на ревності у представників юнацького та зрілого віку. Наступна частина дослідження була орієнтована на пошук взаємозв'язку між типом комунікації в стосунках та типом реакції на ревності. Здобуті результати засвідчили вікові відмінності в чутливості порушення комунікації, що може привести до фокусу на певному типі реагування. У дорослих було виявлено більшу кількість статистично значущих тісних зв'язків між характеристиками комунікації та панівним типом реагування на ревності. У юнаків у конструктивних реакціях на ревності більш значущими виявилися легкість спілкування та довіра один до одного.

Ключові слова: ревності, комунікативні реакції на ревності, комунікація, стосунки, зрілість, юність.

Oksana V. Matlasevych,
Doctor of Sciences in Psychology, Associate Professor,
Head of the Department of Psychology and Pedagogy,
National University of Ostroh Academy

Dasha V. Tkachenko,
3rd year student of "Psychology",
National University of Ostroh Academy

FEATURES OF COMMUNICATION REACTIONS IN THE SITUATION OF EXPERIENCING JEALOUSY IN ADOLESCENTS AND ADULTS

The article analyzes the content and essence of the phenomenon of jealousy, the main reasons for their occurrence, the main forms of manifestation. Psychologists view jealousy as a negative experience that arises from insecurity in a situation of lack of attention, love, respect or sympathy from an important person when all this is real or imagined someone else gets. Jealousy unites a whole range of emotions, feelings, thoughts, the strongest of which are fear and anger. Modern scientific research has shown that jealousy has its own specifics at different ages - the younger a person, the more he has these experiences; jealousy acquires its scale in adolescence, which is associated with a sense of "imperfection", immaturity of young men. It is noted that people rarely experience jealousy only in person. Jealousy is most often expressed in the form of actions and interpersonal communication. It is argued that an effective communication response in a situation of jealousy can reduce uncertainty in the relationship, maintain the relationship, as well as help restore self-esteem. The results of an empirical study are presented, which showed differences in communicative reactions to jealousy in adolescents and adults. 64.5% of young people in a situation of jealousy try to interact with a partner; more than 20% - try to please a partner, do him something nice. In the group of adult subjects, the reactions were the least pronounced: "violent interaction", "control / restriction", "manipulation", "contact with an opponent". 55% of respondents in this age group try to please their partner; do something nice for him, 41% - try to solve the problem through interaction with a partner. The next part of the study focused on the relationship between the type of communication in a relationship and the type of reaction to jealousy. The results identified age differences in the sensitivity of communication disorders, which may lead to a focus on a particular type of response. In adults, a close relationship was found between communication characteristics and the predominant type of jealousy response. Ease of communication and trust in each other proved to be more important in young people's constructive reactions to jealousy.

Keywords: jealousy, communicative reactions to jealousy, communication, relationships, maturity, youth.

Постановка проблеми. Ревнощі – один із феноменів людської психіки, який у багатьох ситуаціях є нормальною реакцією на умови дефіциту уваги від важливої людини. Водночас ревнощі – досить складні, негативно забарвлені переживання, які приносять чимало страждань і навіть стають причиною багатьох трагедій. Наприклад, в Україні мотив ревнощів стає причиною побутових злочинів майже у 55% випадків. За даними Управління ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН), типовими мотивами чоловічого насильства є ревнощі та страх бути покинутими [14]. На думку психологів, найбільш «токсичними» й небезпечними є так звані неусвідомлювані ревнощі, які проявляються в агресивній або співзалежній поведінці з близькими людьми, у самоагресії. І якщо «нормальні» ревнощі вдається обговорити: люди слухають одне одного та намагаються вирішити свою проблему, беручи до уваги думку іншого, то під час неусвідомлюваних або патологічних ревнощів людина не може обдумувати стратегію своєї поведінки та контролювати власні емоції.

Проблема ревнощів існувала завжди і лишається актуальною на сьогодні. Незважаючи на велику різноманітність підходів до їх трактування, широкий діапазон проявів та досить ранню появу в життєвому досвіді людини, у вітчизняній та закордонній психології все ще відсутнє однозначне розуміння сутнісної природи ревнощів, їхніх предикторів, детермінант, видів та патернів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологи розглядають ревнощі як негативне переживання, яке виникає через невпевненість у собі в ситуації нестачі уваги, любові, поваги або симпатії з боку важливої людини тоді, коли все це реально або уявно отримує хтось інший [9].

Ревнощі досить складно вивчати, оскільки, як зазначає у своїх працях Ю. Мошкіна, людина не здатна їх відрефлексувати на момент виникнення та прояву [6]. Різні аспекти прояву ревнощів досліджували А. Адлер, З. Антонова, А. Волкова, Т. Данилова, Н. Дмитрієва, К. Ізард, Т. Левицька, О. Петяк, В. Простомолотов, А. Простомолотова, О. Скляренко, З. Фрейд, Е. Фромм, М. Фрідман, К. Хорні та ін.

Ревнощі об'єднують цілий комплекс емоцій, відчуттів, думок. Найсильнішими з-поміж них вважають страх і гнів [7]. Саме вони визначають не лише відтінки, але й силу цього переживання, провокують неочікувані, часто невластиві людині форми поведінки. К. Ізард пояснює це так: «... коли людина відчуває, що позбавляється любові й уваги близької людини, розуміє, що її обманули, відштовхнули, то вона втрачає відчуття безпеки, захищеності й відчуває страх. Гнів виникає тоді, коли спроби зберегти позицію у стосунках із коханою людиною, повернути її увагу, любов є безрезультатними» [4].

На думку психоаналитиків, ревнощі зароджуються в ранньому дитинстві. Вони настільки сильні, що лишають відбиток на все життя. Як зазначає М. Ромашкевич, часто в основі ревнощів лежить розчарування дитини, яка усвідомлює, що вона в мамі не одна, що є ще тато, брат чи сестра, яким мама теж віддає любов і турботу. Крім того, під час едипальної фази дитина починає боротися за любов батька проти-лежної статі й конкурувати в цій боротьбі з батьком своєї статі. Цю конкуренцію також супроводжують сильні ревнощі [8]. Для деякого це переживання стає першою душевною травмою – дитина стикається зі своїм безсиллям щось змінити. Якщо дитина зможе пережити біль втрати, змиритися з тим, що в цій боротьбі вона приречена на поразку (адже мама не полюбить сина як дорослого чоловіка, а батько – дочку як дорослу жінку), то вона зможе ідентифікуватися з батьком своєї статі, перейнявши всі його важливі якості. У такому випадку ревнощі стають стимулом до роботи над собою, до більших досягнень.

Дуже часто ревнощі пов'язують із заздрощами. Ці переживання і справді дуже схожі, адже людина відчуває гнів, страх, самоприниження, порівнює себе з більш досконалим іншим і відчуває себе «не на рівні». Як зазначає американський психолог П. Саловей, заздрощі – це «ревнощі соціального порівняння» [3]. Ю. Мошкіна теж пише про те, що «нормальні ревнощі – це своєрідний прояв або продовження заздрощів, тому що вони можуть змусити відчути потенційну загрозу і загострити пильність» [6, с. 34]. Водночас авторка вказує на те, що заздрощі призводять до образ, скарг або до визнання права людини на власність, тоді як ревнощі насторожують і посилюють недовіру. Заздрощі більше пов'язані з активністю щодо матеріальних речей або власних талантів, а ревнощі – щодо наслідків прив'язаності, уваги, визнання та любові. Заздрощі передбачають наявність двох людей, а ревнощі завжди втягують у свою «орбіту» трьох. Тобто, коли людина ревнує близьку людину, то, по суті, вона заздрить комусь третьому, кому, на її думку, її близька людина дає більше тепла, уваги й любові. О. Вишняков, диференціюючи ці переживання, зазначає, що «заздрячи, людина бажає того, чого в неї немає, а ревнуючи, вона захищає те, що має» [1].

Щоб зрозуміти можливі реакції людини в ситуаціях переживання ревнощів, важливо коротко розглянути їх у контексті психофізіології. Зважаючи на сучасні знання про фізіологію мозку, В. Філашихін відносить ревнощі до різновидів тривоги (страху, фобії). Автор пише, що під час ревнощів, як і будь-якого тривожного стану, відбувається перезбудження певних структур у головному мозку. Але під час ревнощів осередок перезбудження існує тривалий час, призводячи до порушення балансу між процесами збудження і гальмування в усьому головному мозку, а далі – і до змін хімічних процесів у нейронах [9]. Саме цим, на нашу думку, можна пояснити часто неадекватні реакції в ситуаціях переживання ревнощів.

2010 року психологи Делаверського університету С. Мост та Ж. Ф. Лоренсо провели експеримент та виявили, що в момент ревнощів люди настільки сильно впливаються негативом, що не здатні навіть розрізнити предмети прямо перед собою [11].

Дослідження О. Вишнякова, І. Фурманова, В. Макарова та ін. засвідчили, що ревнощі мають свою специфіку в різні вікові періоди. На думку В. Макарова, що молодша людина, то їй більш властиві ці переживання; старші люди менше ревнують. Науковець пояснює це поступовим зниженням рівня сексуальності [5]. В. Вишняков зазначає, що ревнощі набувають свого масштабу драматичних переживань саме в юнацькому віці, що пов'язано з відчуттям «недосконалості», незрілості юнаків [1]. У юності формується світогляд, самооцінка, самоповага; водночас для юнацького віку характерна підвищена емоційна збудливість, що може впливати на глибину й інтенсивність переживання ревнощів і, відповідно, на їхній прояв у поведінці. У зрілому віці людина намагається розкрити свій потенціал, реалізувати себе в усіх царинах, виконати своє призначення. Цей період вважають найбільш продуктивним, а відтак, теж психоемоційно напруженим. Водночас, з іншого боку, зріла людина більш досвідчена, зокрема й у міжособистісному спілкуванні, що може сприяти ухваленню більш виважених рішень у міжособистісній взаємодії.

Зазначимо, що люди рідко переживають ревнощі лише внутрішньоособистісно. Найчастіше ревнощі виражають у вигляді дій та міжособистісного спілкування. На думку Л. Гуерреро, прояв ревнощів передбачає дії як спонтанного вираження емоції ревнощів, так і стратегічної комунікації, яка спрямована на інших [13]. Н. Коллінз та С. Рід стверджували, що стиль комунікації індивіда створює соціальне середовище, яке назавжди зберігає очікувані наслідки та зміцнює ментальні моделі [12]. У разі переживання ревнощів індивіди можуть вчиняти дії, які зміцнюють їхні високі чи низькі рівні самоповаги, а також їхні позитивні чи негативні настанови до налагодження близьких стосунків.

Як відомо, ефективна комунікація та вміння домовлятися в різних ситуаціях – це головна умова оптимальних взаємовідносин між партнерами. У цьому контексті важливим стає дослідження комунікативного реагування в ситуаціях переживання ревнощів, з'ясування того, наскільки людина здатна проявляти свою комунікативну компетентність у напружених ситуаціях.

Під комунікативними реакціями, услід за Н. Гончарук, будемо розуміти «дії, що здійснюються у відповідь на комунікативні впливи співрозмовників і позначають зворотний зв'язок, який існує між комунікатором та комунікантом. Вони залежать від спрямованості, модальності та змістового наповнення стимулів. Відповідно до цього реакції поділяються на різні види: когнітивні та афективні, конструктивні та деструктивні, спрямовані на зовнішні обставини і на себе» [2].

Як зазначає Л. Гуерреро, комунікаційне реагування в ситуації ревнощів виконує принаймні три важливі функції в стосунках [13]: 1) комунікація може допомогти індивідам, які відчувають ревнощі, зменшити невизначеність у початкових та/або порушених стосунках; 2) комунікація може бути ефективним інструментом, щоб підтримати та/або відновити початкові стосунки після того, як виникли ревнощі; 3) комунікація часто потрібна, щоб урятувати репутацію або відновити самооцінку після того, як склалася ситуація, що спровокувала ревнівну реакцію.

Усе вищевикладене дає підстави висунути гіпотезу про існування варіативності реакцій на ситуацію, що викликає переживання ревнощів, залежно від сформованих стилів та рівнів комунікації, які можуть відрізнятися в різні вікові періоди.

Мета і завдання дослідження. Мета цієї статті – подати результати проведеного дослідження особливостей комунікативних реакцій у ситуації переживання ревнощів у різних вікових групах, зокрема особами юнацького та зрілого віку. Ми припустили, що з-поміж чинників, які визначають реакції в ситуації переживання ревнощів, важливе місце посідають сформовані рівні та стиль комунікації, які зі свого боку можуть або сприяти, або заважати конструктивно виходити з емоційно зарядженої ситуації.

Методика дослідження. У дослідженні взяли участь дві вікові групи: студенти Національного університету «Острозька академія» віком 17–22 років ($M=19,23$, $SD=1,117$) та дорослі різного соціального статусу і професій віком 31–56 років ($M=43,68$, $SD=6,62$). Загалом вибірка становила 100 осіб – по 50 у кожній групі. У вибірку ввійшли респонденти, які мали досвід у стосунках або перебували в них на момент збирання даних.

Емпіричне дослідження проведено за допомогою методики «Комунікативні реакції на ревнощі» (адаптація І. Фурманова) та методики «Спілкування в сім'ї» (Ю. Альошина, Л. Гозман, Е. Добовська). Одержані емпіричні дані проаналізовано з використанням методів описової статистики, критерію кореляції Спірмена та критерію t-Стюдента для незалежних вибірок у програмі SPSS Statistics 21.

Методика «Комунікативні реакції на ревнощі» дала можливість виміряти ступінь вираженості таких форм поведінки: *активне дистанціювання (АД)*, яке виражається в неприйнятті, ігноруванні партнера, зменшенні прив'язаності до нього; *негативна афективна експресія (НАЕ)*, яка проявляється у вираженні своїх негативних емоцій та почуттів партнерові; *інтегративна комунікація (ІК)* – пряма, просоціальна комунікація з партнером, спроба вирішити проблему через взаємодію з ним; *дистрибутивна*

комунікація (ДК) – виражається у вигляді звинувачення, сварок із партнером; уникнення/заперечення (УЗ) – уникнення обговорювати питання, пов'язані з ревнощами; насильницька взаємодія/погрози (НВП) – вираження агресії і насильства стосовно партнера; контроль/обмеження (КО) – організація контролю над партнером, щоб обмежити його доступ до суперника; компенсація/заміщення (КЗ) – прояв спроб угодити партнеру, зробити йому щось приємне, стати більш привабливим для партнера; маніпуляція (М) – спроби вплинути на партнера, на його почуття, перекласти на нього відповідальність за зміну ситуації; контакт із суперником (КС) – спроби протистояти супернику, активна комунікація з ним.

Методика «Спілкування в сім'ї» містила 6 шкал: довірливе ставлення, взаємне розуміння, схожість у поглядах, спільні символи сім'ї, легкість спілкування та терапевтичність спілкування.

Виклад основного матеріалу. У результаті проведеного дослідження виявлено, що в 96,8 % осіб юнацького віку в ситуації переживання ревнощів контроль над партнером виражений на низькому рівні; теж саме можемо сказати і про такі реакції, як: «насильницька взаємодія» (низький рівень у 93,5% опитаних), «контакт із суперником» (низький рівень у 93,5%) та «маніпуляції» (низький рівень у 90,3%). Натомість у 64,5% опитаних виражений високий рівень інтегративної комунікації, що свідчить про те, що більшість представників юнацького віку намагається вирішити проблему, взаємодіючи з партнером; понад 20 % юнаків у ситуації переживання ревнощів намагаються вгодити партнеру, зробити йому щось приємне (Рис. 1).

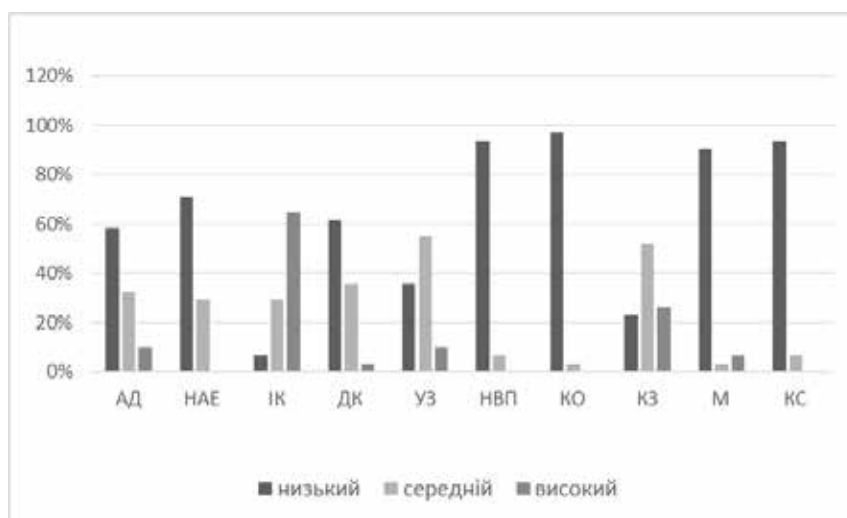

Рис. 1 Комунікативні реакції на ревнощі в групі осіб юнацького віку

Щодо групи досліджуваних зрілого віку, то найменш вираженими виявилися реакції: «насильницька взаємодія», «контроль/ обмеження», «маніпуляції», «контакт із суперником». 55% досліджуваних цієї вікової групи намагаються вгодити партнерові, зробити йому щось приємне; 41% – намагаються вирішити проблему через взаємодію з партнером (Рис. 2).

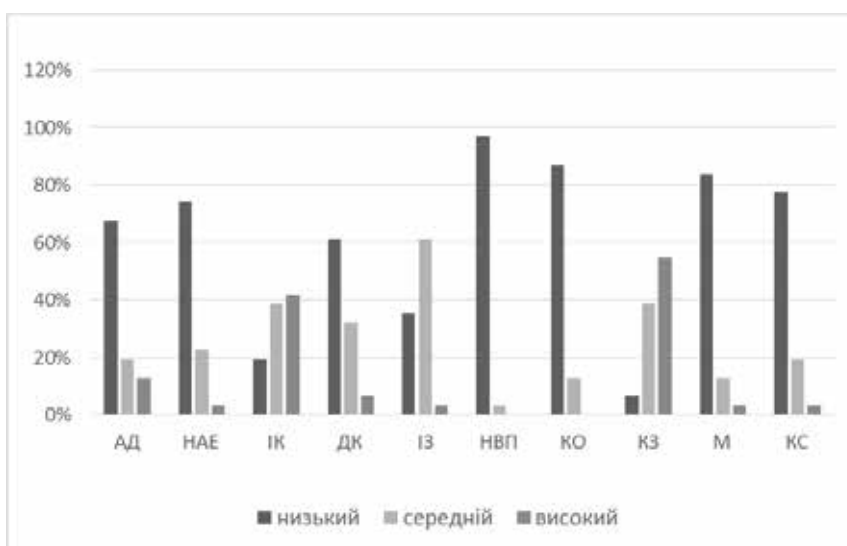

Рис. 2 Комунікативні реакції на ревнощі у групі осіб зрілого віку

Порівнюючи комунікативні реакції в ситуації переживання ревнощів у цих двох вікових групах, можна сказати, що вони практично однакові. Статистично значущі відмінності виявлено лише за шкалами «інтегративність комунікації» ($t=-2,573$, $p=.013$) та «компенсація/заміщення» ($t=2,739$, $p=.008$). Тобто, особи зрілого віку в ситуації переживання ревнощів порівняно більше намагаються вгодити партнерові, ніж юнаки; юнаки ж порівняно більше намагаються вирішити проблему через взаємодію з партнером.

2015 року І. Фурманов провів схоже дослідження на білоруській вибірці [10]. Воно засвідчило ті ж самі панівні стратегії у двох вікових групах, які одержали й ми. І. Фурманов звернув увагу, що істотна відмінність у стратегіях подолання ревнощів між представниками юнацької та дорослої вікових груп полягає в тому, що активність перших спрямована на налагодження продуктивної комунікації з партнером, а інших – на зміну своєї поведінки.

Зазначимо, що в літературі немає переконливих пояснень вікових відмінностей у реакціях на ситуацію ревнощів. Тому ми припускаємо, що виявлені відмінності можуть бути зумовлені сформованим стилем комунікації.

Для того, щоби знайти взаємозв'язок між налагодженою комунікацією та типами реакцій на ревнощі, ми використали коефіцієнт кореляції Спірмена. Одержані результати подано в таблицях 1 та 2.

Таблиця 1

Кореляційні зв'язки між реакціями на ревнощі та типами спілкування в групі дорослих осіб

Реакції на ревнощі / тип спілку	Довірливе спілк-ня	Взаєморозуміння	Схожість у поглядах	Спільні символи сім'ї	Легкість спілк-ня	Психотерап. спілкування
АД	-0,689	-0,575	-0,36	-0,602	-0,62	-0,522
НАЕ	-0,6	0,587	-0,456	-0,568	-0,697	-0,582
ІК	0,408	-0,286	0,274	0,365	0,316	0,202
ДК	-0,604	-0,594	-0,428	-0,566	-0,685	-0,584
УЗ	-0,239	-0,356	-0,27	-0,281	-0,081	-0,184
НВП	-0,528	0,611	-0,387	-0,425	-0,445	-0,5
КО	-0,063	0,017	0,05	-0,095	-0,145	-0,093
КЗ	0,553	-0,617	0,427	0,573	0,671	0,576
М	-0,28	-0,278	-0,228	-0,284	-0,294	-0,404
КС	-0,098	-0,064	0,084	-0,036	0,067	-0,047

Як бачимо з таблиці 1, у групі дорослих «активне дистанціювання» обернено корелює з: довірливим спілкуванням ($r=-,689$, $p \leq 0,01$), взаєморозумінням ($r=-,575$, $p \leq 0,01$), спільними символами в сім'ї ($r=-,602$, $p \leq 0,01$) та психотерапевтичністю спілкування ($r=-,522$, $p \leq 0,01$). Якщо в парах є взаєморозуміння, то вони можуть відверто обговорювати свої емоції, зокрема й негативні ($r=-,587$, $p \leq 0,01$), намагаються змінити свою поведінку, стаючи більш привабливим для партнера ($r=-,553$, $p \leq 0,01$). Компенсація / заміщення корелює з такими типами спілкування, як: довірливе спілкування ($r=-,553$, $p \leq 0,01$), спільні символи ($r=-,573$, $p \leq 0,01$), легкість спілкування ($r=-,671$, $p \leq 0,01$) та психотерапевтичність спілкування ($r=-,576$, $p \leq 0,01$). Звинувачення, сварки в ситуації переживання ревнощів обернено корелюють із такими шкалами, як: довірливе спілкування ($r=-,604$, $p \leq 0,01$), взаєморозуміння ($r=-,594$, $p \leq 0,01$), спільні символи ($r=-,566$, $p \leq 0,01$), легкість спілкування ($r=-,685$, $p \leq 0,01$), психотерапевтичність спілкування ($r=-,584$, $p \leq 0,01$).

У групі осіб юнацького віку (таблиця 2) встановлено значно слабші зв'язки між комунікативними реакціями на ревнощі та типами спілкування, а також їх менше. Припускаємо, що це може бути пов'язано з меншою тривалістю стосунків і, відповідно, з поки не визначеними, несформованими типами спілкування в парі.

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки між реакціями на ревнощі та типами спілкування в групі осіб юнацького віку

Реакції на ревнощі / тип спілку	Довірливе спілк-ня	Взаєморозуміння	Схожість у поглядах	Спільні символи сім'ї	Легкість спілк-ня	Психотерап. спілкування
АД	-0,444	-0,21	-0,307	-0,243	-0,288	-0,359
НАЕ	-0,023	0,066	0,038	-0,092	0,015	0,021
ІК	0,459	0,308	-0,01	0,265	0,468	0,146
ДК	-0,305	-0,095	-0,293	-0,436	-0,377	-0,415
УЗ	-0,402	-0,278	-0,163	-0,064	-0,25	-0,301
НВП	-0,105	-0,322	0,016	-0,09	-0,163	0,008
КО	-0,084	-0,213	-0,048	-0,021	-0,007	-0,016
КЗ	0,427	0,435	0,296	0,264	0,377	0,344
М	-0,276	-0,12	-0,265	-0,27	-0,242	-0,346
КС	-0,019	-0,181	0,137	0,009	0,032	0,088

Аналізуючи виявлені зв'язки в групі осіб юнацького віку, бачимо, що довірливе спілкування обернено корелює з дистанціюванням ($r=-,444$, $p \leq 0,01$), уникненням питань, пов'язаних із ревностями ($r=-,402$, $p \leq 0,01$), та прямо корелює з інтегративною комунікацією ($r=,459$, $p \leq 0,01$) та компенсацією ($r=,427$, $p \leq 0,01$). Взаєморозуміння в молодих парах теж сприяє тому, що партнери готові змінюватися і ставати кращими один для одного ($r=,435$, $p \leq 0,01$). Що більше в молодих парах емпатійного, довірливого (психотерапевтичного) спілкування, то менше партнери схильні до образ і сварок у ситуації переживання ревнощів ($r=-,415$, $p \leq 0,01$).

Висновки. Проведене емпіричне дослідження дає підстави для висновку, що ефективна конструктивна комунікація може бути важливим чинником у врегулюванні реакції партнерів у ситуації переживання ревнощів і сприяти успішному вирішенню проблем, пов'язаних із ними. Як засвідчило дослідження, реакції на ревності більш конструктивні тоді, коли партнери у спілкуванні можуть бути більш відвертими один з одним, довіряти один одному, не боячись неприйняття й осуду. Виявлені вікові особливості в реакціях на ревності підтвердили висновки попередніх досліджень, зокрема: у ситуації переживання ревнощів представники юнацького віку більше схильні прямо обговорювати проблеми з партнером, а дорослі намагаються догодити партнерові й готові змінюватися заради збереження стосунків.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у з'ясуванні ролі різних предикторів у тривалості, інтенсивності та поведінкових проявах ревнощів у різних вікових періодах; у визначенні особливостей компонентної структури ревнощів як інтегративного психологічного феномену в осіб різного віку; у виявленні особливостей переживання ревнощів залежно від ціннісних пріоритетів особистості, її емоційної та інтелектуальної зрілості.

Література

1. Вишняков А. И., Райлян Е. Ю. Гендерные и возрастные особенности проявления ревности. *АНИ: педагогика и психология*. 2016. Т. 5. № 4 (17). С. 317–320.
2. Гончарук Н. Психологічний аналіз комунікативних реакцій як складових комунікативної поведінки. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2019. 29. URL : <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2015-29.%p>.
3. Ильин Е. П. Психология зависти, враждебности, тщеславия. СПб., 2014. 208 с.
4. Кляйн М. Зависть и благодарность. Исследование бессознательных источников. Санкт-Петербург : Б.С.К., 1997. 96 с.
5. Макаров В. І. Психологічні аспекти ревнощів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. № 5 (336). С. 196–205.
6. Мошкина Ю. Н. Психология ревности: предикторы и феноменологические паттерны. *Гуманизация образования : научно-практический журнал*. 2010. № 8. С. 32–37.
7. Петяк О. В. Дослідження особливостей взаємозв'язку ревнощів та агресії у шлюбних партнерів. *Теорія і практика сучасної психології: зб. наук. пр.* 2019. № 3, т. 1. С. 148–152.
8. Ромашкевич М. В. Эротический и эротизированный перенос: теория и практика психоанализа. Москва, 2002. 320 с.
9. Филашихин В. В. Ревность. Взгляд психолога и мнение психиатра. URL : <https://rosa.clinic/blog/psyho/revnost-vzglyad-psikhologa/>.
10. Фурманов И. А. Половые, возрастные и ролевые различия в коммуникационных реакциях на ситуацию, вызывающую ревность. *Актуальные психологические исследования*. 2015. С. 73–82.
11. Blinded by jealousy? URL : <https://www.sciencedaily.com/releases/2010/04/100413160859.htm>.
12. Collins N. L., Read S. J. Cognitive representations of attachment: The structure and function of working models. *Advances in personal relationships: Vol. 5. Attachment processes in adulthood* / K. Bartholomew, D. Perlman (Eds.). Bristol PA : Kingsley, 1994. P. 53–90.
13. Guerrero L. K., Andersen P. A., Jorgensen P. F., Spitzberg B. H., Eloy S. V. Coping with the green-eyed monster: Conceptualizing and measuring communicative responses to romantic jealousy. *Western Journal of Communication*. 1995. Vol. 59. P. 270–304. Doi:10.1080/10570319509374523.
14. Handbook on Identity-related Crime. New York, 2011. 350 p. URL : https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Handbook_on_ID_Crime/10-57802_ebooke.pdf.